Vlaamse Regering

DE VLAAMSE MINISTER VAN WELZIJN, VOLKSGEZONDHEID EN GEZIN

NOTA AAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft: Vlaamse Gezondheidsdoelstelling Milieugezondheidszorg.

Samenvatting
Op 4 december 2023 werd als sluitstuk van de gezondheidsconferentie Milieugezondheid de gezondheidsdoelstelling Milieugezondheidszorg en bijhorende strategieën voorgesteld. Deze gezondheidsdoelstelling beantwoordt het gevraagde engagement van de 7e ministeriële conferentie rond omgeving en gezondheid van de Wereldgezondheidsorganisatie te Boedapest 2023, om de uitdaging van de huidige drievoudige planetaire crisis – 'milieuverontreiniging, klimaatverandering en biodiversiteitsverlies' – versneld aan te pakken. Hier werd het recht onderstreept van alle huidige en toekomstige generaties om te overleven en te gedijen in een schoon, gezond en duurzaam milieu. Met deze nieuwe gezondheidsdoelstelling Milieugezondheidszorg wordt er vanuit het preventieve gezondheidsbeleid, gesteund door het principe 'Health in all Policies', gezocht naar mogelijke oplossingen voor de grote uitdagingen op vlak van milieugezondheid in Vlaanderen.
In een participatief traject werd het voorliggend actieplan geconcretiseerd, dat een kader schetst voor de uitvoering van de strategieën met als doel het realiseren van de voorgestelde gezondheidsdoelstelling: "Tegen 2030 is er een gunstige tendens van de milieugerelateerde ziektelast van de Vlaming; we streven naar een gezonder leven voor de Vlaming door de impact te verlagen van de klimaatverandering, de blootstelling aan zeer zorgwekkende stoffen en van factoren die de leefomgevingskwaliteit bepalen zoals lucht- en geluidspollutie".

1. SITUERING

A. BELEIDSVELD/BELEIDSDOELSTELLING

Het belang van de gezondheidsdoelstelling Milieugezondheidszorg volgt rechtstreeks uit het aandeel vermijdbare ziektelast en sterfte die worden veroorzaakt door milieuverontreiniging (door chemische, biologische en fysische factoren). Volgens ramingen van de Wereldgezondheidsorganisatie (WGO of WHO – 'World Health Organisation') is één op de acht sterfgevallen in Europa het gevolg van milieuvervuiling. Deze sterfgevallen kunnen voorkómen worden door de kwaliteit van het milieu te verbeteren. Bovendien kan onze omgeving ook aanvullende positieve effecten hebben en kan ze bijdragen aan een langer en gezonder leven.

Op Europees niveau worden – onder meer via de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (United Nations Sustainable Development Goals, UN SDG), het NCD (Non-Communicable Disease) Global Monitoring Framework en de EEA (European Environment Agency) – tal van beleidsinitiatieven ondernomen om milieugezondheid te stimuleren .

In de huidige context is het formuleren van een doelstelling Milieugezondheidszorg uitermate relevant. Zo werd op de 7e ministeriële conferentie rond omgeving en gezondheid in juli 2023 door de ministers van omgeving en volksgezondheid van de lidstaten van WHO Europa een engagement uitgesproken om de uitdagingen van de huidige drievoudige globale crisis – 'milieuverontreiniging, klimaatverandering en biodiversiteitsverlies' - versneld aan te pakken. Er wordt benadrukt dat het succesvol aanpakken van complexe, multidimensionale uitdagingen – die een sterke onderlinge samenhang vertonen – dringende, inclusieve, intersectorale en transformatieve actie vereist. Dit wordt dan ook nagestreefd door de benaderingen van 'One Health' en 'Planetary Health'.
Op internationaal niveau staat milieugezondheid ook hoog op de beleidsagenda, via onder meer internationale panels zoals het IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) en IPED (International Panel of Experts on Desertification).
Verder kent onze maatschappij een toegenomen en toenemende bewustwording die aantoont dat we klaar zijn voor een ambitieuze beleidsdoelstelling rond milieugezondheid. Zo zien we onder meer een toename in epidemiologische inzichten op vlak van medische milieukunde, nieuwe inzichten omtrent risico-acceptatie; en nieuwe mogelijkheden in monitoring en surveillance van milieugerelateerde ziektelast (mogelijk gemaakt door verbeterde staalname-, meet- en analysetechnieken en 'AI'-gebaseerde modelleringstools).

De 'Budapest Youth Declaration 2023' onderstreept onze Jeugd als 'de' generatie die zal lijden onder de drievoudige crisis. De jeugd is dan ook een belangrijke actor in het milieugezondheidsbeleid. Het is het recht van alle huidige en toekomstige generaties om te overleven en te gedijen in een schoon, gezond en duurzaam milieu. De Algemene Vergadering van de Verenigde Naties versterkt met de resolutie 76/333 over het recht op een schoon, gezond en duurzaam milieu als een essentieel mensenrecht het belangrijkste argument waarom milieu-uitdagingen onmiddellijk moeten worden aangepakt met korte- en langetermijn doelstellingen. De kernprincipes hierin zijn gelijkheid, samenwerking, verantwoordelijkheid en klimaatrechtvaardigheid. De jeugd vraagt volledige transparantie en proactieve betrokkenheid hierin.

Met deze nieuwe gezondheidsdoelstelling Milieugezondheidszorg wordt er vanuit het preventieve gezondheidsbeleid gezocht naar mogelijke oplossingen voor de grote uitdagingen op vlak van milieugezondheid in Vlaanderen.

Naast het werken aan deze uitdagingen vanuit het eigen preventieve gezondheidsbeleid, is het binnen deze gezondheidsdoelstelling ook de ambitie om initiatieven te ondersteunen en te stimuleren die een gezondheidsreflex inbouwen in andere beleidsdomeinen volgens het principe van 'Health in all Policies' (HiAP). Andere beleidsdomeinen en actoren hebben gezondheid reeds impliciet, soms zelfs expliciet opgenomen in hun beleid, visie en doelstellingen. Er is zeker nog winst te genereren door gezondheid op een meer structurele manier te integreren; als aandrijvende factor en overtuigende argumentatie voor beleid. Alle beleidsdomeinen kunnen immers positief bijdragen aan gezondheid, net als dat gezondheid ook ten goede komt aan de doelstellingen van alle andere beleidsdomeinen en duurzame ontwikkelingsdoelstellingen. Met de Sustainable Development Goals (SDG's) als leidraad kan dit geïntegreerd worden in de dagelijkse werking.

Deze nieuwe gezondheidsdoelstelling Milieugezondheidszorg staat dan ook in relatie tot verschillende lopende trajecten binnen het gezondheidsbeleid, alsook in samenwerking met andere actoren en beleidsdomeinen. Hierbij denken we onder meer aan de conceptnota "visie Zeer Zorgwekkende Stoffen" (naar aanleiding van de PFAS-crisis), het luchtbeleidsplan, het klimaatgezondheidsplan en het klimaatadaptatieplan, het NEHAP-3 (National Environment and Health Action Plan), het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen, de Richtlijn Industriële Emissie en meer.

De aanvaardbaarheid van gezondheidsrisico's en de afweging hierrond staan hierbij centraal.
Tegen 2050 ambieert de Europese Commissie een klimaatneutrale maatschappij en een nulimpact van blootstelling aan chemische stoffen op de gezondheid van de inwoners: de Green Deal zero pollution ambition van de EU stelt dat tegen 2050 alle lucht-, water- en bodemverontreiniging tot

een niveau moet teruggedrongen worden dat niet langer als schadelijk voor de gezondheid en de natuurlijke ecosystemen kan beschouwd worden. Met de huidige milieugerelateerde gezondheidsimpact in het achterhoofd (cf. zoals beschreven in hoofdstuk 4.1 van het voorliggende strategisch plan milieugezondheidszorg) is er nog een weg af te leggen – zeker gezien de gezondheidskundige toetsingswaarden (bv. WHO Air Quality Guidelines Europe, richtwaarden en normen van EFSA, …) de tendens kennen om te verstrengen naarmate de wetenschappelijke kennis over gezondheidseffecten toeneemt. De Europese Commissie heeft met de Europese Green Deal – een plan om Europa tegen 2050 klimaatneutraal te maken – wettelijk verankerd in de Europese klimaatwet. Dit werd eerder vastgelegd in het klimaatakkoord van Parijs, met als ultieme doelstelling de opwarming van de aarde te beperken tot 1.5°C. Door volop in te zetten op mitigatie wordt ook de volksgezondheid onrechtstreeks beschermd. De timing van de voorliggende gezondheidsdoelstelling Milieugezondheidszorg tegen 2030 is een belangrijke opstap of tussentijdse mijlpaal om de Europese en WHO-doelstellingen te bereiken.
Het zal niet mogelijk zijn om de gezondheidsimpact ten gevolge van blootstelling aan klimaatstressoren, zeer zorgwekkende chemische stoffen of onze leefomgeving in het algemeen tot nul te herleiden. Wel kunnen we deze risico's proberen te beperken en lijnen uitzetten voor welke gezondheidsrisico's we als maatschappij willen en kunnen aanvaarden, rekening houdend met de bredere context waarin we leven. Tegelijkertijd kunnen we vanuit het beleid ook inzetten op maatregelen die een gezondheidsbevorderende omgeving stimuleren om zo volop voor gezondheidswinst te gaan, zowel individueel als in groep.

Het geheel is een Win-Win.

Beleidsnota 2019-2024 Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding
SD 4: We zetten in op het voorkomen en het detecteren van milieugezondheidsschade
OD 4.1: We ontwikkelen preventieprogramma's op het vlak van onder meer binnenmilieu, drinkwater, waterrecreatie en klimaat:

> "*De voorbije periode kwam de link tussen gezondheid en milieu sterk naar voren. Meer dan ooit is er het besef dat ons leefmilieu belangrijk is voor de gezondheid, zowel het binnen- als het buitenmilieu. Voor de rest van de legislatuur kiezen we voor een proactief beleid door te focussen op de link klimaat en gezondheid. We hebben dan ook aandacht voor de gezondheidsimpact verbonden aan de klimaatverandering, voor blootstelling aan de scheikundige stoffen en de leefbaarheid van onze omgeving op het vlak van lucht- en geluidskwaliteit.* ***Rond deze drie aspecten formuleren we een gezondheidsdoelstelling Milieugezondheidszorg.*** *'Health in all policies' staat daarbij centraal. De uitwerking van deze gezondheidsdoelstelling plannen we tegen eind 2023. Performante 'Health Impact Assessments' worden belangrijker. […]*
>
> *Alert omgaan met de uitdagingen op het vlak van milieu en gezondheid vereist zowel inzicht in de lokale medisch milieukundige problematiek, als in bevindingen uit milieugerelateerde gezondheidssurveillance, als basis voor een gezondheidskundige doorvertaling van milieudata. We maken daar werk van in een 'population health management' met betrokkenheid van de eerstelijns gezondheidsactoren en de lokale besturen, waarbij de Logo's een coördinerende rol spelen. […]"*

Situering binnen het preventief gezondheidsbeleid

Het decreet van 21 november 2003 betreffende het preventieve gezondheidsbeleid voorziet het formuleren van Vlaamse gezondheidsdoelstellingen. Daarnaast bepaalt dit decreet dat de Vlaamse Regering initiatieven kan nemen met betrekking tot biotische, fysische of chemische factoren.

B. VORIGE BESLISSINGEN EN ADVIEZEN

Zoals bepaald in het Preventiedecreet artikel 17 wordt het ontwerp van gezondheidsdoelstelling voorgelegd aan de Strategische adviesraad voor het Vlaamse Welzijns-, Gezondheids- en Gezinsbeleid. Omdat het facettenbeleid (Preventiedecreet artikel 3 en 4 §2) in de uitvoer van de gezondheidsdoelstelling zo cruciaal is, wordt parallel ook een advies gevraagd aan de Mobiliteitsraad

en de MiNa-Raad. In de gezondheidsdoelstelling werden kinderen (jeugd) als kwetsbare bevolkingsgroep (Preventiedecreet artikelen 6 en 7) aangewezen, anderzijds bepalen de doelstellingen van nu de milieu-gerelateerde gezondheid van de komende generatie(s). We hebben daarom het ontwerp ook ter advies aan de Vlaamse Jeugdraad voorgelegd.

Waardering adviesraden

De waardering vanwege de 4 geraadpleegde adviesraden is gelijklopend en uitermate positief.
Het werken met gezondheidsdoelstellingen, en vooral de participatieve totstandkoming ervan, wordt volop gesteund. Deze scheppen een kader voor het Vlaamse milieugezondheidsbeleid voor de volgende jaren, met de waardering dat daarmee de gezondheidsimpact t.g.v. onze leefomgeving expliciet op de agenda wordt gezet. En daarmee de vraag te richten aan alle beleidsdomeinen met als doel te responsabiliseren om de uitdagingen op het vlak van milieugezondheid aan te pakken: 'Health in alle Policies'.
De (initieel zeven) en ondertussen acht principes die richting geven aan het ontwerp van strategisch plan zijn betekenisvolle uitgangspunten.

Sommige adviesraden vragen naar de inzet van financiële middelen om de doelstelling en de acties binnen het strategisch plan te realiseren. Dit wordt besproken onder hoofdstuk 3.A van deze nota.

Daarnaast worden ook enkele aandachtspunten geformuleerd. We overlopen de verschillende adviezen.

Advies van de Vlaamse Raad voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

Op 29 januari 2024 werd door de Vlaamse Raad voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin een advies geformuleerd over het voorstel van de gezondheidsdoelstelling en het bijhorende strategisch plan.

> ***Zie bijlage 5**: Advies Vlaamse Raad WVG over de Gezondheidsdoelstelling Milieugezondheidszorg en het bijhorende strategisch plan.*

'*De Raad WVG adviseert dat een systeemaanpak nodig is voor dergelijke belangrijke uitdagingen, waar wordt ingezet op vernieuwende beleidsacties.*'
Deze aanpak werd beschrijvend meegenomen in de doelstelling, cfr. het facettenbeleid (of de invulling van 'health in all policies'). Het is uitermate belangrijk het strategisch plan te samen te lezen met de visie, doelstellingen en actieplannen binnen de door de Vlaamse Regering reeds definitief goedgekeurde actualisatie van het Preventiedecreet waar Milieugezondheidszorg een stevig hoofdstuk invult (cf. VR 2024 2601 DOC.0099), de conceptnota visie Zeer Zorgwekkende Stoffen waarbij actieplannen zoals het NAPED, PFAS, dl-PCB's enkele voorbeelden zijn, het luchtbeleidsplan dat transversaal wordt opgenomen (mobiliteit-omgeving-gezondheid), het recent goedgekeurde Vlaams klimaatgezondheidsplan dat een duidelijke link bevat met het klimaatadaptatieplan en aspecten m.b.t. klimaatmitigatie (in het Vlaams klimaatgezondheidsplan wordt verwezen naar de zorgsector om leidend voorbeeld te zijn m.b.t. klimaatadaptatie en -mitigatie), het recent voorgestelde 3e 'National Environmental Health Action Plan' (NEHAP-3), het beleidsplan ruimte Vlaanderen waarin gezondheid als één van de 10 kernkwaliteiten werd aangeduid. De recent opgerichte kennishub Milieu & Gezondheid is een voorbeeld om verbinding te visualiseren en op te volgen: naast de rapportage die al voorzien is voor enkele van deze transversale plannen in de jaarlijkse Begrotings- en Beleidstoelichting, werd in het strategisch plan bij de voorbeeldacties t.a.v. de hoofddoelstelling, net na de opsomming van de succesfactoren voor het milieugezondheidsbeleid om deze doelstelling te verwezenlijken, extra aandacht toegevoegd aan het bestendigen en verder uitbouwen van een gezondheids-gebaseerde 'governance' m.b.t. onze omgeving.

De Raad stelt: '*Momenteel mist het ontwerp van strategisch plan duidelijke keuzes qua indicatoren waarop de hoofd- en subdoelen zullen worden geëvalueerd en waarmee uiteindelijk de impact van het milieugezondheidsbeleid kan worden gemeten*'.

Niets is zo moeilijk als het meten van de effectiviteit van preventie, aangezien de winst in curatie ligt, en aangezien veel handvaten van succesvolle preventie in initiatieven van andere beleidsdomeinen liggen. Het is nu net de kern van deze gezondheidsdoelstelling om hier een éénduidig traject van te maken, met engagement over de beleidsdomeinen heen.
Als hoofdindicator werd naar internationaal voorbeeld de keuze gemaakt om de gezondheidsimpact aan de hand van DALY's (Disability-Adjusted Life Years) op te volgen. De DALY's geven integraal de gezondheidsimpact mee berekend vanuit gemeten of gemodelleerde omgevingsindicatoren (milieubelasting) – cfr. hoofdstuk 3.1 van het strategisch plan. Aanvullend zijn er diverse projecten voorzien waarin state-of-the-art gezondheidsgegevens aan milieugegevens worden gekoppeld: cf. de Zorgatlas van het Departement Zorg met hierin de Environmental Health Impact Simulator (E-HIS), de walkabilityscoretool, de hitte impact tool, de koppeling van milieudata aan de elektronisch medische dossier in het INTEGO-MGZ-project, de geospatiale mapping van het kankerregister, het geospatiaal mapping project Environmental Burden of Disease Flanders (EBoD-Fl), de lokale uitbreiding op de gezondheidsenquête, de referentie-HBM, … Omwille van het multicausale karakter van verschillende gezondheidseindpunten is het moeilijk om de totale ziektelast exact te berekenen – en toch wordt er een ambitieuze doelstelling gehanteerd om vanaf 2030 die milieugerelateerde ziektelast te zien dalen i.p.v. stijgen. Dit met het doel op de 2050 ambities geformuleerd door o.a. Europa. Een belangrijke voorbeeldactie is dit alles samen te nemen, en een kapstok voor medisch milieukundige indicatoren te creëren die de hoofdindicator ondersteunt. Hiervoor zal o.a. bekeken worden in hoeverre de reeds beproefde preventiemethodiek 'Gezondheidskompas' kan uitgebreid worden naar milieugezondheidszorg. Inzetten op indicatoren zal één van de eerste en wellicht ook direct laatste acties zijn tussen nu en 2030, maar waarbij er niet van nul moet vertrokken worden – deze zorgen ervoor dat de doelstelling S.M.A.R.T wordt in het transversaal beleid.

De Raad formuleert een advies tot concretisering van enkele van de 7 principes of uitgangspunten van het strategisch plan:

- Health in all Policies (HiaP): de raad mist '*een concrete aanpak om de andere beleidsdomeinen te motiveren om de nieuwe gezondheidsdoelstelling mee te realiseren*.' En beveelt aan '*het HiaP-principe nog meer om te zetten in een geïntegreerd verhaal*. Hier is het uitgangspunt het facettenbeleid, vorm gegeven middels artikel 4 van het Preventiedecreet. Met deze gezondheidsdoelstelling wordt de focus gezondheid gelegd binnen de transversale beleidsplannen en uitvoerende actieplannen, intrinsiek vorm gegeven en op maat van de andere beleidsdomeinen. 2 duidelijke voorbeelden zijn het Vlaams klimaatgezondheidsplan, en de concept visie Zeer Zorgwekkende Stoffen. De jaarlijkse Beleids- en BegrotingsToelichting houdt vinger aan de pols, praktisch opgevolgd middels een halfjaarlijkse gezamenlijk managementcomité Omgeving-Zorg.
- Impact op kwetsbare groepen: de Raad verwacht van de overheid '*gepaste maatregelen om voor álle burgers een schoon, gezond en duurzaam leefmilieu waar te maken*.' Proportioneel universalisme een basisbegrip waarop het preventief gezondheidsbeleid gestoeld is. Universele inzet, maar met extra aandacht voor de noden van kwetsbare personen. Het Departement zal hierop blijven inzetten door dat onevenwicht van milieu-gerelateerde gezondheidsimpact in de maatschappij te verder te blijven visualiseren in oa. de E-HIS, kinderen en jongeren steevast als bijzonder kwetsbare groep mee te nemen in gezondheidsimpactanalyses die basis zijn voor beleidsinitiatieven, in monitoring en surveillance. De geografische norm om dit in kaart te brengen is waar mogelijk het niveau van de statische sectoren, dit om beleidsvoorbereiding en -uitvoering lokaal differentieerbaar op tafel te kunnen leggen.
- Datagedreven inzicht: de Raad adviseert het '*only once'-principe, het gebruik van authentieke bronnen, met maximale ontsluiting op het lokale niveau*.' Deze principes werden nogmaals extra benadrukt in hoofstuk 2.5 van het strategisch plan 'Datagedreven inzichten'.

M.b.t. de rol van de zorg- en welzijnssector vraagt de Raad '*om bestaande initiatieven rond duurzaamheid in de zorgsector te consolideren*'. Hiervoor verwijzen we naar het succesverhaal van

de Greendeal Zorg, en naar de visie rond bv. klimaatneutraliteit van de Zorg opgenomen in het NEHAP-3 en het Vlaams klimaatgezondheidsplan.
Verder stelt de Raad dat '*het mee realiseren van de milieugezondheidsdoelstelling eveneens een lokale opdracht is*'. Daarom dat het strategisch plan inzet op een zo laag mogelijk geografisch niveau voor het ontsluiten en interpreteren van milieu-gerelateerde gezondheidsdata, dat we bv. binnen de scope van het klimaatgezondheidsplan willen inzetten op een lokale governance van de Logo's (preventie) – zorgraden (1e lijn) en lokale besturen, dat we binnen de actieplannen verbonden aan Zeer Zorgwekkende Stoffen blijven inzetten op hotspot-werking, dat we het Vlaams Medisch Milieukundig Netwerk (cf. het Logobesluit met hierin vervat de Medisch Milieukundigen als eerste lijnswerkers Milieu-Gezondheid) bestendigen en zo mogelijk verstevigen (bv. inzet op preventiewerkers m.b.t. gezonde publieke ruimte)

Advies Vlaamse Raad voor Milieu en Natuur (MINA-raad)

Op 7 februari 2024 werd door de Minaraad een advies geformuleerd over het voorstel van de gezondheidsdoelstelling en het bijhorende strategisch plan.

> ***Zie bijlage 6**: Advies Vlaamse Raad WVG over de Gezondheidsdoelstelling Milieugezondheidszorg en het bijhorende strategisch plan.*

Net zoals de Vlaamse Raad WVG vraagt de Minaraad m.b.t. de S.M.A.R.T formulering van de doelstelling en haar subdoelstellingen '*meer duidelijkheid inzake hoe deze doelbepaling, opvolging en evaluatie concreet zal verlopen, in het bijzonder het tijdspad binnen welke de indicatoren tot stand zullen komen en hoe men hieraan concrete streefcijfers zal koppelen*'. (cfr. supra, voorgaande bespreking in deze nota).

M.b.t. de 7 leidende principes adviseert de Minaraad om er een 8e principe aan toe te voegen: het voorzorgsprincipe. '*wanneer er een ernstig risico mogelijk is, wetenschappelijke onzekerheid niet mag gebruikt worden als reden om kosteneffectieve maatregelen ter voorkoming van het mogelijke risico uit te stellen. De toepassing van het voorzorgsbeginsel is immers complementair/aanvullend op een preventief beleid, waarbij op basis van voldoende wetenschappelijke kennis over de potentieel schadelijke impact van een risico preventieve maatregelen genomen worden*.' Het principe wordt oa. binnen het beleid Zeer Zorgwekkende Stoffen toegepast bij het bepalen van de 'no regret'–maatregelen als blootstellings- of risicoreducerende maatregel. Dit principe werd toegevoegd aan het strategisch plan onder hoofdstuk 2.

'*Thematische prioritering verdedigbaar – maar uitbreiding denkbaar*': voor de gezondheidsdoelstelling werd gekozen voor een thematische prioritering gebaseerd op de prioritering van de wereldgezondheidsorganisatie (WHO - cf. het COP-programma, het Regions for Health-Network en de ministeriële conferenties milieu en gezondheid), de maatschappelijke vraag in Vlaanderen (oa. de transversale beleidsplannen) en op data m.b.t. milieugerelateerde gezondheidsimpact. De huidige doelstelling loopt tot 2030 – de noodzaak om thema's bij te voegen wordt bekeken na iedere WHO ministeriële conferentie Milieu en Gezondheid – Europa. In dit kader zal het huidig traject een voorbeeld zijn voor beleidsplannen rond bv. Natuur, Landbouw, Pesticidenreductie, …

Net zoals de Raad WVG gesteld heeft, vindt de Minaraad '*het belangrijk dat de samenhang, afstemming en doorwerking tussen het strategisch plan en de andere initiatieven wordt gegarandeerd. De Minaraad is ervan overtuigd dat er zeker nog winst te behalen valt door gezondheid op een meer structurele manier te integreren. … De centrale vraag is hoe de wisselwerking en afstemming in de praktijk moeten worden gerealiseerd.*' We verwijzen naar bovenvermeld antwoord op de vraag naar een gecoördineerde systeemaanpak die door de Vlaamse Raad WVG gesteld werd.

Ingaand op het aandachtspunt van de Minaraad '*De Raden nemen er akte van dat het beleid inzet op het evalueren van welke (bijkomende) druk een bepaald gebied nog aankan, op vlak van milieu en gezondheid, rekening houdend met de al aanwezige verontreiniging en risico's. Zij zijn van oordeel dat deze oefening op doordachte wijze dient te gebeuren waarbij een breed gedragen stakeholders overleg omtrent dit onderwerp een belangrijke meerwaarde biedt.*' wordt verwezen naar het actieplan Zeer Zorgwekkende Stoffen waarin een belangrijke actie beschreven staat die inzet op de uitwerking van het concept Gezondheids- en Milieugebruiksruimte. De 3 thema's in deze gezondheidsdoelstelling komen hier zeker aan bod.
Op de vraag van de Minaraad om concreter in te zetten op het '*wegnemen of milderen van de oorzaken, naast de sterke oriëntering op monitoring, dataverzameling en sensibilisering*' (de Minaraad verwijst naar het voorbeeld '*gezondheidskundig bepaalde grenswaarden omzetten naar milieukwaliteitsnormen*') wordt verwezen naar het facettenbeleid en het recente initiatief tot update van het Preventiedecreet, o.a. voor het preventief gezondheidsbeleid Milieugezondheidszorg (VR 2024 2601 DOC.0099) Zo vermeldt het aangepaste Preventiedecreet specifiek dat vooraleer de vertaling van de gezondheidskundige advieswaarden naar beleid gemaakt kan worden, ze eerst in een ruimere beleidscontext geplaatst moeten worden, onder andere rekening houdend met de beleidskaders uit andere beleidsdomeinen en met de mate waarin de betreffende factoren reeds van nature in de omgeving voorkomen. Vooraleer er sprake kan zijn van streefwaarden en normen, desgevallend na een gezondheidskundige impactanalyse, moeten dus ook de ruimere maatschappelijke context en de beleidsmatige context in rekening gebracht worden. Zo dient er rekening gehouden te worden met de specifieke context van Vlaanderen (bijv. als dicht bebouwde en sterk verstedelijkte regio). Tevens dient er rekening te worden gehouden met de mate waarin de betreffende factoren reeds van nature in de omgeving voorkomen, zodat advieswaarden nooit strenger kunnen zijn dan het natuurlijk voorkomen van stoffen in onze omgeving.

Advies Vlaamse Jeugdraad

Op 1 februari 2024 werd door de Vlaamse Jeugdraad een advies geformuleerd over het voorstel van de gezondheidsdoelstelling en het bijhorende strategisch plan.

> ***Zie bijlage** 7: Advies Vlaamse Jeugdraad over de Gezondheidsdoelstelling Milieugezondheidszorg en het bijhorende strategisch plan.*

De Vlaamse Jeugdraad adviseerde o.a.: '*We zijn blij met de erkenning en de bereidheid om de stem van kinderen en jongeren mee in acht te nemen en moedigen blijvende participatie van kinderen en jongeren op de lange termijn sterk aan. De betrokken thema's hebben in de afgelopen jaren tot verschillende adviezen en dossiers geleid, zowel binnen de adviesraad als bij de aan ons verwante organisaties.*'
Zo is de Vlaamse Jeugdraad verheugd dat Vlaanderen als een van de weinige regio's in Europa werkt aan een plan op de lange termijn voor klimaatgezondheid, en dat de rol van de leefomgeving op gezondheid eindelijk wordt erkend. Men benadrukt nog steeds het belang van ambitieuze doelstellingen, met als cruciaal belang om te kijken naar de gevolgen van het huidige (klimaat)beleid op toekomstige generaties.

De Jeugdraad maakt verder de volgende aanbevelingen: '*erkenning geven aan de ongelijkheid in toegang tot groene openbare ruimtes, gezondheidseffectbeoordelingen als basis voor toekomstgerichte planning van publieke ruimte én uitvoer hiervan, aandacht voor de behoefte van verkoelingsplaatsen, gezonde en veilige buurten voor kinderen die buiten spelen met extra aandacht voor scholen, jeugdinfracstructuur en -omgevingen en gezonde huisvesting.*'
In de gezondheidsdoelstelling en het strategisch plan worden inderdaad steevast bij elke onderdeel kinderen als meest kwetsbare groep erkend. Het strategisch plan stelt dat 3 elementen prioritair worden opgenomen in de uitvoering van het principe 'Population Health Management': de top-5 van milieugerelateerde gezondheidsimpact, de doelgroep kinderen en jongeren, en de afbakening in

milieugezondheidskundige aandachtsgebieden. Dit is evenzo opgenomen in het Vlaams Klimaatgezondheidsplan, waar dit strategisch plan naar verwijst.

De Jeugdraad haalt het belang van '*jongerentaal*' aan, op maat van jongeren voorzien in informatiecampagnes, en wederkerig de jongeren horen. '*Creatieve benaderingen door inzet van influencers en social media, het gebruik van kinderboeken om complexe wetenschappelijke concepten begrijpelijk te maken en bewustzijn te creëren worden als mogelijk effectief aanzien*.' We nemen het engagement om zowel deze gezondheidsdoelstelling als het Vlaams klimaatgezondheidsplan te laten 'vertalen' naar jongerentaal.

Tot slot vraagt de Jeugdraad de kindnorm toe te passen bij het ontwikkelen van beleid, en dit op alle aspecten van milieugezondheid, inclusief leefomgevingskwaliteit en klimaatgezondheid. De kindnorm wordt als voorbeeldactie onder de overkoepelende gezondheidsdoelstelling toegevoegd.

Advies Vlaamse Mobiliteitsraad

Op 18 januari 2024 werd door de Vlaamse Mobiliteitsraad een advies geformuleerd over het voorstel van de gezondheidsdoelstelling en het bijhorende strategisch plan.

> ***Zie bijlage 8**: Advies Vlaamse Mobiliteitsraad over de Gezondheidsdoelstelling Milieugezondheidszorg en het bijhorende strategisch plan.*

De Mobiliteitsraad concludeert dat de gezondheidsambities al goed zijn meegenomen in mobiliteitsbeleid, cf. de mobiliteitsvisie 2040, het beleidsplan Ruimte Vlaanderen, het Vlaams Energie- en Klimaatbeleidsplan 2021-2030, het klimaatadaptatieplan en het Vlaams Luchtbeleidsplan 2030.

Daarbij benadrukt de Mobiliteitsraad '*het belang van afstemming en coherentie op het vlak van beleidsuitvoering. Hierin zijn goede indicatoren* essentieel'. Ook hier moet er niet van nul vertrokken worden en kunnen de indicatoren van andere beleidsplannen zoals bv. de Monitoring Mobiliteit, het Vlaams Energie- en Klimaatbeleidsplan en het Luchtbeleidsplan meegenomen worden als basis. '*Het zijn deze plannen die op zich al zullen bijdragen aan een gezondere samenleving*.' Dit sluit naadloos aan bij het principe 'Health in all Polcies' zoals uitgewerkt in de gezondheidsdoelstelling en het bijhorende strategisch plan. Daarbij gaat het niet om een louter eenzijdige voorafname vanuit gezondheid, maar is er nood aan een goede afstemming met de andere beleidskaders.

2. INHOUD GEZONDHEIDSDOELSTELLING MILIEUGEZONDHEIDSZORG

"Tegen 2030 is er een gunstige tendens van de milieugerelateerde ziektelast van de Vlaming; we streven naar een gezonder leven voor de Vlaming door de impact te verlagen van de klimaatverandering, de blootstelling aan zeer zorgwekkende stoffen en van factoren die de leefomgevingskwaliteit bepalen zoals lucht- en geluidspollutie" luidt de hoofddoelstelling Milieugezondheidszorg.

We hebben, tussentijds, tegen 2030 de uitdagende, gezonde ambitie om de ziektelast als gevolg van de 3 omgevingsfactoren die de gezondheid het meest beïnvloeden, om te buigen in positieve zin (de ziektelast beperken). Het bereiken van dit omslagpunt in milieugerelateerde ziektelast tegen 2030 zal ons toelaten een roadmap uit te tekenen om de internationale doelstellingen 2050 te halen.

De inhoudelijke focus van deze gezondheidsdoelstelling ligt op 3 thema's, elk geformuleerd als een thematische doelstelling, die elk op hun beurt verder worden verduidelijkt in meerdere subdoelstellingen:

- **Klimaat en Gezondheid:** "Tegen 2030 beperken we de impact van klimaatstressoren op de volksgezondheid en ondersteunen we klimaatacties die, blootstelling aan klimaatstressoren, nu en in de toekomst, verminderen en die directe en indirecte gezondheidswinst creëren (win-win)."
- **Zeer Zorgwekkende Stoffen:** "Tegen 2030 streven we naar een aanvaardbaar gezondheidsrisico van prioritaire Zeer Zorgwekkende Stoffen voor elke Vlaming in ondersteuning van de 2050-visie 'Op weg naar een veilig Vlaanderen voor Zeer Zorgwekkende Stoffen'."
- **Leefomgevingskwaliteit (met nadruk op lucht- en geluidsverontreiniging):** "Tegen 2030 streven we naar een gezonde leefomgevingskwaliteit in Vlaanderen; we streven naar de geluids- en luchtkwaliteitsdoelstellingen van de Wereldgezondheidsorganisatie en de groenregel 3/30/300."

A. AANPAK

In 2022-2023 werd de eerste Vlaamse gezondheidsdoelstelling Milieugezondheidszorg voorbereid door het Departement Zorg. De wettelijke basis voor dit beleid is gelegd in het decreet van 21 november 2003 betreffende het preventieve gezondheidsbeleid (Preventiedecreet). Een gezondheidsdoelstelling biedt een kader voor het milieugezondheidsbeleid van de volgende jaren en wordt bovendien bekrachtigd door de Vlaamse Regering en het Vlaams Parlement.

Om tot het voorliggende ontwerp strategisch plan en gezondheidsdoelstelling Milieugezondheidszorg te komen werd i.s.m. een breed scala aan beleidsactoren, intermediairs, belangenverenigingen, academische partners, … een voortraject gelopen zoals beschreven onder hoofdstuk 4 van het strategisch plan (zie bijlage 1). Hierin werden ongeveer 70 organisaties betrokken. De uitdagingen, aanbevelingen en de ontwerpdoelstellingen werden besproken in diverse overlegmomenten met de Vlaamse Landmaatschappij, de omgevingsactoren betrokken in klimaat-gezondheid (Departement Omgeving, Vlaamse Milieumaatschappij, Agentschap Natuur en Bos), het ondersteuningsplatform Gezonde Publieke Ruimte, het kernteam van de hub-Zeer Zorgwekkende Stoffen, de STAF-lucht van de Vlaamse Milieumaatschappij, de Openbare Vlaamse Afvalstoffen Maatschappij en het gezamenlijk managementcomité Omgeving-Zorg.

Het verloop van dit voortraject en de gezondheidsconferentie zelf worden uiteengezet in een verslag, bijgevoegd aan het ontwerp strategisch plan van de gezondheidsdoelstelling Milieugezondheidszorg, hier toegevoegd als bijlagen 2 en 3.

Voor zowel de opmaak van het strategisch plan en de ontwerpdoelstelling in het voortraject, als voor de uiteindelijk uitvoering van deze doelstelling, werden een aantal leidende principes beschreven: modulaire en evidence-based aanpak, proportioneel universalisme, streven naar gedragsverandering, 'Health in all Policies' vanuit het 'One Health'-principe, datagedreven inzicht, 'sustainable development goals', positieve visie. Waaraan n.a.v. het advies van de Minaraad een 8^{e} principe werd toegevoegd: het voorzorgsprincipe. Deze staan omschreven in hoofdstuk 2 van het ontwerp strategisch plan.

De bijlage bij het strategisch plan (toegevoegd aan deze nota als bijlage 2) bevat een overzicht van de betrokken actoren in het participatieve voortraject, de afgenomen interviews en actorenbevragingen die als basis dienden voor het formuleren van de doelstelling en de aanpak in het strategisch plan ter uitvoering van deze doelstelling.

B. INHOUD: DOELSTELLING EN STRATEGISCH PLAN

Als **bijlage 1 kan u het ontwerp strategisch plan en de gezondheidsdoelstelling Milieugezondheidszorg** terugvinden. De doelstellig zelf staat geformuleerd onder hoofdstuk 5.1, het strategisch plan (inclusief voorbeeldacties) staat beschreven onder hoofdstuk 5.2.

Hoofstuk 3 beschrijft de **huidige situatie**. Enerzijds wordt de huidige ziektelast (dit is tevens de hoofdindicator) door milieuverontreiniging in Vlaanderen beschreven onder hoofdstuk 3.1. De ziektelast werd voor blootstelling aan sommige polluenten middels een (basis) gezondheidseconomische analyse (modellering en schatting) vertaald naar directe gezondheidskosten uitgedrukt in euro/jaar. Anderzijds wordt in hoofdstuk 3.2. het huidige beleid toegelicht dat zich richt op 'vroegdetectie, voorkómen en interventie van milieugezondheidsschade'.

In hoofdstuk 5 wordt de **gezondheidsdoelstelling Milieugezondheidszorg** geformuleerd. Onder de hoofddoelstelling werden 3 thematische doelstellingen gecreëerd, die elk op hun beurt meer gedetailleerd werden aan de hand van 3 à 5 subdoelstellingen. Deze subdoelstellingen worden eerst overkoepelend algemeen toegelicht, vervolgens worden er mogelijke indicatoren opgesomd en voorbeeldacties om de doelstelling te realiseren.

Hoofdstuk 6 bevat een selectie **randomstandigheden** die belangrijk zijn als succesfactoren om de gezondheidsdoelstelling te realiseren, en zullen meegenomen worden in de uitvoer van initiatieven tussen nu en 2030.

De **bijlage bij het strategisch plan** (toegevoegd aan deze nota als bijlage 2) bevat een schematische weergave van de geformuleerde acties; telkens voorzien een verduidelijking van hun doelstelling, een gedetailleerde omschrijving van de actie, de geschatte looptijd, de minimaal te betrekken actoren en de huidige status van uitvoer indien er verder ingezet wordt op reeds lopende initiatieven.

3. BESTUURLIJKE IMPACT

A. BUDGETTAIRE IMPACT VOOR DE VLAAMSE OVERHEID

De bedragen voor de huidige beleidsinzet die aangehouden wordt, worden voorzien op begrotingsartikel GE0-1GDF2JA-WT Preventief Gezondheidsbeleid, programma's 1GD330 en 1GD303 van de jaarlijkse uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap.

In dit kader is het Preventiedecreet artikel 19 van toepassing: alle organisaties die gesubsidieerd zijn door de Vlaamse regering voor taken van preventieve gezondheidszorg, zijn ertoe gehouden hun medewerking te verlenen aan de realisatie van de Vlaamse gezondheidsdoelstellingen.

Voor de realisatie van de gezondheidsdoelstelling Milieugezondheidszorg wordt er niet van nul vertrokken, cf. het huidig preventief gezondheidsbeleid Milieugezondheidszorg. M.b.t. de topics uit het voorliggende strategisch plan zijn er binnen de opeenvolgende Begrotings- en Beleidstoelichtingen, en recurrent voorzien in de jaarlijkse Vlaamse begroting, reeds de volgende langdurende initiatieven te noteren:

1. Partnerorganisatie Milieugezondheidszorg: beheersovereenkomst 2021-2025 met het consortium VITO -PIH-Gezond Leven. [996 keuro/jaar in 2023 incl. overhead en index]
2. INTEGO-MGZ: samenwerkingsovereereenkomst 2021-2027 met KULeuven [167 keuro/jaar in 2023 incl. overhead en index]
3. Geospatiale surveillance Belgisch kankerregister: samenwerkingsovereenkomst 2023-2025 [126 keuro/jaar incl. overhead en index]

4. Vlaamse Werkgroep Klimaatgezondheid [65 keuro/jaar]
5. Vlaamse Werkgroep Humane Zeer Zorgwekkende Stoffen [65 keuro/jaar]
6. Kennishub Milieu en Gezondheid - oa. cofinanciering aan het 5e generatie steunpunt Milieu en Gezondheid. [150 keuro/jaar in 2023 incl. overhead en index]
7. Partnerorganisatie Drinkwater: beheersovereenkomst 2025-2029 (oproep is gelanceerd in 2023) [150 keuro/jaar 2025 incl. overhead en index]
8. Sensibilisatie m.b.t. Milieugezondheidszorg: materialen, website, E-HIS ondersteuning [85 keuro/jaar] en campagnebudget sensibilisatie [150 keuro/jaar]
9. Milieugezondheidszorg inhoudelijk projectbudget [150 keuro/jaar]
10. MMK-werking (valt binnen de jaarlijkse subsidie gekoppeld aan de erkenning van de Logo's) voor 13 VTE [1.124,5 keuro/jaar in 2023 incl. overhead en index]
11. MMK-coördinator [116 keuro/jaar in 2023 incl. overhead en index]
12. Thematische MMK-werking Gezonde Publieke Ruimte (Leefomgevingskwaliteit) [200 keuro/jaar – jaar 2023 incl. overhead en index]

De bovenstaande projecten kunnen ingedeeld worden als inzet op:
- Surveillance: 2, 3, 6, 9
- Kennisontwikkeling en -onderhoud: 1, 4, 5, 6, 9
- Methodiekontwikkeling: 1, 7, 9
- Scharnierfunctie Vlaams-lokaal binnen het Vlaams Medisch Milieukundig Netwerk: 10, 11, 12
- Sensibilisatie/communicatie: 8

Hierbij komen ook nog enkele specifieke projectdossiers bij die ofwel gelieerd zijn aan een milieuvervuilende stof (PFAS, Lood, dl-PCB's, ...) of aan een regio (hotspot of milieugezondheidskundig aandachtgebied zoals Brussel-Luchthaven-Nationaal, Hoboken, Zwijndrecht, Genk-Zuid, ...). Dit zijn steeds éénmalige vastleggingen en dus projecten over een relatief beperkte periode.

Het kader voor de realisatie van de gezondheidsdoelstelling zal tot 2030 evolueren en gefaseerd verder uitgewerkt worden. Naast de beschikbare budgettaire ruimte, hangt dit onder meer samen met de keuze van bijkomende acties in functie van maatschappelijke evoluties en noden gedurende de looptijd van het actieplan en de investeringen van beleidsdomeinen en sectoren buiten de preventieve gezondheidszorg die bijdragen aan deze gezondheidsdoelstelling. Dit budgettair kader is m.a.w. een dynamisch gegeven in functie van de voortgang van de realisatie van de gezondheidsdoelstelling. Hiervoor wordt vanaf 2024 binnen het begrotingsartikel Preventief Gezondheidsbeleid een extra recurrent budget voorzien van 500 keuro/jaar, bovenop de middelen die al ingezet worden. Dit extra budget is bij de begrotingsopmaak 2024 voorzien en vervat in het uitbreidingsbeleid preventief en algemeen gezondheidsbeleid (2,5 miljoen euro). De middelen zijn voorzien op GB0-1GCF2BA-WT – Beleidsontwikkeling en -ondersteuning.

Deze extra inzet vormt een basis (of eerste opstap) waarbij de Vlaamse Regering in de volgende legislatuur (2024-2029) gericht kan bekijken waar (en in welke beleidsdomeinen) er nog middelen nodig zijn om een verdere doelgerichte uitvoering te geven aan deze nieuwe gezondheidsdoelstelling milieugezondheidszorg.

De Inspectie van Financiën verleende op 22 december 2023 een **gunstig advies** met de volgende melding: 'Geen budgettaire weerslag. IF neemt akte aangezien zij het niet tot haar taak vindt uitspraak te doen over de geformuleerde strategische keuzes. Invulling in concrete acties worden zoals beschreven later nog voorgelegd en zullen apart bekeken worden.'

> ***Zie bijlage 4****: Advies IF bij de Gezondheidsdoelstelling Milieugezondheidszorg (kenmerk. BV_23_6012)*

De financiering van de verschillende acties wordt steeds voorgelegd aan de Inspectie van Financiën en waar nodig ook aan de minister van Begroting en Financiën en aan de Vlaamse Regering.

//

Het begrotingsakkoord werd aangevraagd op 12 februari 2024.

B. ESR-TOETS

N.v.t.

C. IMPACT OP HET PERSONEEL VAN DE VLAAMSE OVERHEID

Het voorstel van beslissing heeft geen weerslag op het personeelsbestand van de Vlaamse overheid, zodat het akkoord van de minister, bevoegd voor de interne dienstverlening van de Vlaamse overheid, niet vereist is.

D. IMPACT OP DE LOKALE EN PROVINCIALE BESTUREN

Het voorliggend besluit heeft geen impact op de lokale en provinciale besturen.

4. VERDER TRAJECT

De adviezen van de adviesraden en IF werden allemaal verwerkt en dat leidde tot een deels aangepast en herzien voorstel van gezondheidsdoelstelling, dat met deze nota aan de Vlaamse Regering ter aanvaarding wordt voorgelegd. De door de Vlaamse Regering aanvaarde voorstellen worden vervolgens ter goedkeuring voorgelegd aan het Vlaams Parlement. (Preventiedecreet artikel 18) Een goedgekeurde Vlaamse gezondheidsdoelstelling blijft van kracht tot ze wordt herzien of opgeheven door het Vlaams Parlement.

De opvolging van de gezondheidsdoelstelling en het strategisch plan wordt uitgevoerd door het Departement Zorg, in samenwerking met haar partnerorganisaties en de Logo's. In het kader van 'Health in all Policies' wordt er nauw samengewerkt met de andere inhoudelijk betrokken beleidsdomeinen.

5. VOORSTEL VAN BESLISSING

De Vlaamse Regering beslist:

1° Haar definitieve goedkeuring te hechten aan de voorgestelde gezondheidsdoelstelling milieugezondheidszorg en het strategisch plan;

2° De Vlaams minister bevoegd voor het gezondheidsbeleid te gelasten de gezondheidsdoelstelling Milieugezondheidszorg en het strategisch plan ter goedkeuring voor te leggen aan het Vlaams Parlement.

3° De Vlaamse minister bevoegd voor het gezondheidsbeleid te gelasten met de uitvoering van de gezondheidsdoelstelling milieugezondheidszorg en het strategisch plan.

De Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin,

Hilde Crevits

Bijlagen:

- Bijlage 1: ontwerp strategisch plan Gezondheidsdoelstelling Milieugezondheidszorg
- Bijlage 2: bijlage bij het ontwerp strategisch plan Gezondheidsdoelstelling Milieugezondheidszorg
- Bijlage 3: verslag van de gezondheidsconferentie Milieugezondheidszorg van 4 december 2023
- Bijlage 4: advies IF – BV_23_6012
- Bijlage 5: advies van de Vlaamse Raad Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (WVG)
- Bijlage 6: advies van de Vlaamse Raad voor Milieu en Natuur (Minaraad)
- Bijlage 7: advies van Vlaamse Jeugdraad
- Bijlage 8: advies van de Vlaamse Mobiliteitsraad (MORA)